

Sabia emblemă a vitejilor luptători geto-daci: *Falx Daciae*

Conf. univ. dr. George V Grigore

La sfârșitul Epocii Bronzului, acum 5-6 milenii, oamenii au început să fabrice arme din cupru și bronz – la început – apoi de fier, pentru a se apăra de fiarele sălbatice sau a rezolva diferite tipuri de conflicte individuale sau tribale, compensând neajunsurile lor fizice și sporind astfel forța de reacție. Sabia, cu forma sa de frunză de salcie, a fost mult timp favorită în lupta corp la corp, dovedindu-se net superioară celorlalte arme. Numele de sabie vine din cuvântul de sorginte protoindoeuropeană „saer”, cu înțeles de „a răni”, „a tăia”. Săbiile de fier au început să fie folosite la început în arealul locuit de către traci, celți și grecii macedoneni. Cercetările arheologice efectuate în ultimile zeci de ani pe tot cuprinsul Daciei, respectiv la Coțofenești, Sprâncenata, Bâzdâna, Popești, București, Crăsani, Cârliomănești, Bărboși, Piatra Neamț, Brad, Răcățău, Poiana, Racoș, Pecica, Cugir, Bănița, Căpâlna, Tilișca, Piatra Craivii, dar și în alte localități, au adus noi și importante informații legate de metalurgia fierului la acest popor. Cele mai vechi piese din acest metal descoperite pe aceste meleaguri au fost datate ca aparținând Hallstatt-ului A, respectiv secolului 12 î.e.n. În secolele 3-2 î.e.n. se constată o înmulțire considerabilă a cuptoarelor de redus minereu de fier pe întreaga arie de locuire a strămoșilor noștri, satisfăcându-se astfel cu prisosință necesarul intern de obiecte din fier al întregii comunități. Ca urmare a acestui fapt apar în săpăturile arheologice numeroase depozite de unelte și arme din fier (8). Șeful șantierului arheologie din Munții Orăștiei (ORA-ȘTIE sau „Știe-ora”; Timpul tainic), profesorul Ioan Glodariu, în anul 1995 a dat spre studiu un cui de fier dacic descoperit în sanctuarul de la Racoș, profesorului și cercetătorului basarabean Andrei Vartic (1948-2009). În urma analizelor efectuate la Institutul Metalurgic din Leningrad (Sankt Petersburg), dar și la Moscova, de către o echipă coordonată de către academician Sergiu Rădăuțanu și formată din profesorul Gh. Kiosse, doctor Galina Volodin, prof. Daria Grabco, C. Posteuca, N. Malcovici și I. Androni, s-a constatat că acest cui dacic vechi de 2000 de ani care refuză să ruginescă este creat din alfa-fier pur în procent de 99,97%, fiind asemănător în componența sa cu enigmaticului stâlp de fier de la Delphy, dar și cu un disc din același metal descoperit în Mongolia și datat în sec.IX. Același cercetător asiduu al civilizației dacice, Andrei Vartic, descoperă o lupă din același fier pur la Peștera Bodii, în România, dar și alte calupuri de fier de 40 de kilograme, datând din perioada în care în Imperiul roman asemenea clipe de fier create în cuptoarele fierarilor romani nu depășeau 25 de kilograme. (18; 19) Astfel de dovezi certifică calitatea metalului din care erau făurite aceste arme încovoiate, ca Falxul sau Daca, paloșul curv al armatei dace.

Pentru prima dată este menționată o astfel de armă-seceră folosită în lupta crâncenă dintre zei în lucrarea „*Teogonia*” („*Genealogia divină*”) a lui Hesiod, scriitor originar din Askara, o localitate din Grecia centrală, în secolul al VIII-lea î.Ch. Autorul ne povestește că Geeea, supărată pe Uranus cu care avea deja multe progenituri zeești, „a dat formă unei mari seceri și le-a destăinuit planul dragilor ei fii”, ca „păcătosul tată” să fie pedepsit pentru „murdarele-i mârșăvii”: să-i taie lui Uranus organele genitale, punând astfel capăt pornirilor lui sexuale

neînfrânate. Dar „frica i-a cuprins pe toți”; și numai „marele Cronos cel rău, a avut curaj”. În aceeași „Teogonie” mai apare și o bătălie între Zeus și zeul-șarpe Typhon, în care iese învingător Zeus. Celelalte scrieri grecești („Historia” lui Herodot; „Iliada” lui Homer; „Odele” lui Pindar din Teba) afirmă că aceasta, menționată de Hesiod, a fost doar lupta finală, ea fiind precedată de altele, în care Zeus fusese lovit cel dintâi. Inițial, Zeus a luptat cu Typhon de aproape, folosind secera specială pe care i-o dăduse mama lui pentru „fapta rea”, căci urmărea să-l castreze și pe Typhon. Dar Typhon l-a prins pe Zeus în plasa lui, i-a smuls secera din mână și i-a tăiat cu ea tendoanele de la mâini și de la picioare. După aceea l-a lăsat pe Zeus neputincios, cu tendoanele retezate într-o peșteră, dar zeii Aegipan și Hermes l-au găsit și l-au vindecat, acesta reluând lupta inițială. (22). Folosită la emasculare sau la retezarea tendoanelor, sabia-seceră își dovedește eficacitatea și în lupta dintre zei, dar și în lupta dintre oameni.

Clemens Flavius Alexandrinul ține să menționeze că: „Tracii au inventat așa-numita „harpe”. Este un cuțit mare, încovoit... din care s-a dezvoltat arma națională a dacilor – Falx Dacica – sabia încovoiată.” (Stahlin, II, p. 49);(15). Falxul a apărut din această „Harpe” sau „Romphaya Tracică”, ca o sabie lungă și curbată, ascuțită pe partea concavă, uneori prevăzută cu șanțuri pentru scurgerea sângelui și având atașat un mâner lung de lemn sau os ce putea fi apucat cu ambele mâini.

Unii specialiști susțin faptul că sabia încovoiată („falx dacica”) nu este derivată din „rhomphaia” tracică. Ambele arme albe ar fi însă evoluții ale unor arme curbe utilizate în zona Balcanilor, de tip „machaira”, rezultate în urma evoluției unor seceri - unelte în seceri – arme. Armele curbe au o evoluție foarte sinuoasă în toate civilizațiile antichității, de la cuțitele și secerile de silex, până la „kopis”-ul grecesc, „sappara” asiriană sau „kopesh”- ul egiptean. Între toate acestea, au apărut și armele curbe tracice, al căror vârf tehnologic a fost „Falx dacica” sau „Harpia”.

Posibil ca această armă să fie inspirată de gheara încovoiată și nemiloasă a Mamei Gaya Vultureanca, simbolul ceresc al geților pe care îl vom întâlni mai apoi și pe blazoanele Basarabilor din toate Valahiile europene. Ca și emblema basarabă cu pajura sau Gaya Vultureanca (Pasărea cu corn din *Tezaurul de la Agighiol*, sau Coifurile cu ochi ale Oamenilor Vultur), care a trecut peste milenii neschimbată, așa și simbolul spadei curbate a geto-dacilor a apărut fruntariile timp îndelungat. Aceasta a mai fost numită și „Harpie” de la numele *Harpiilor* cerești (23; 24; 25 și 26). Referirile din mitologia greacă fac trimitere la divinitățile feminine numite *Harpîi*, ca monștrii aparținând generației divine primordiale, cea de dinaintea Olimpianilor atât de cunoscuți. La început au fost cunoscute doar două, apoi numărul lor sporește la trei. Numite și „Hoții”, ele apar descrise în versiuni timpurii ale mitologiei grecești ca fecioare foarte frumoase și înaripate. Mai târziu, din motive necunoscute, ele au devenit monștri înaripați, cu chipuri de femei bătrâne și urâte, cu corp de pasăre, cu gheare ascuțite și încovoiate. Se spune că miroseau îngrozitor și erau veșnic flămânde. Cele trei harpii îi atacau pe troienii care acostau din cauza furtunii în *Insulele Strofade* (insule mici, nelocuite aflate în Marea Ionică). În concluzie, atacul harpiilor poate întruchipa simbolic acțiunea devastatoare a viciilor și a răutății umane. Despre o femeie care este rea și hrăpăreață se spune și în ziua de astăzi că este o adevărată harpie. Harpiile erau declarate ca fiice ale lui *Thaumas* și ale oceanidei *Elektra*, iar într-o altă variantă apăreau ca fiicele lui *Poseidon* și ale *Geei*. Se spune că, din porunca *Herei*, ele au spurcat bucatele ce se aflau în fața nefericitului rege *Phineus*. Acesta, pentru a scăpa de ele, a cerut ajutorul boreazilor *Zetes* și *Calais*, care le-au biruit și le-au pus pe fugă. Ele intervin

la un moment dat și în legenda regelui *Pandareos*, răpindu-i acestuia fetele. Harpiile erau cele care răpeau copiii și sufletele morților, așa că erau reprezentate cărând oameni spre lumea subterană, pedepsindu-i sau torturându-i. Cei care erau luați de harpii nu mai erau văzuți niciodată. Harpiile erau și personificări ale vânturilor de furtună. Numele lor erau: *Aello*, *Celaeno* și *Ocypete*. Una dintre ele s-a unit cu zeul Zefir și a dat naștere celor doi cai divini și iuți ca vântul ai lui *Ahile*: *Xanthos* și *Balie*.

„Harpii” era și numele unui trib carpic (C-harpic, C-Harpații) de origine traco-getică, care în secolele II-III e.n. locuia la nord de gurile Dunării, în zona dintre Prut și Nistru. Ptolemeu vorbește în Geografia sa chiar de un „oraș Harpis”. Prezența unei populații getice în această regiune, respectiv carpi sau harpi, este atestată și arheologic de ceramica descoperită într-o serie de morminte din zona amintită.

Sabia geto-dacă Harpia, Falx Dacica sau Arma Ascunsă, mai purta și numele de Sica. De la acest nume al sabiei sfinte și-au luat numele triburile *Sicanilor* și al *Siculilor*, cei care au colonizat acum câteva mii de ani Sicilia de astăzi și care luptau cu această înfiorătoare armă albă. Noi astăzi comparăm forma peninsulei italiice cu o cismă, dar ea poate fi comparată și cu forma unică a sabiei curbate geto-dace. Se crede că cei mai vechi locuitori ai insulei Sicilia au fost sicanii (sec. XI-lea î.e.n., înainte de sosirea fenicienilor și a grecilor). De aici vine și numele antic al insulei de Sicania. Acestora le-au urmat tribul Sicelilor. Apoi Sicania a fost invadată de un popor misterios, Elymii, despre care se presupune că vin din Italia sau Asia Mică. Tucicide menționează în scrierile sale că, după cucerirea Iliumului, troienii au scăpat din mâinile grecilor, refugiindu-se cu câteva bărci pe teritoriul sicanilor, ambele populații primind numele de elymi. El ne mai spune că Sicanii erau de origine iberică (zona Valencia), și au fost alungați de acolo de către ligieni („*Istoria Războiului Peloponesiac*”). Ca un alt semn peste timp este și existența în prezent a localității Sica în județul Cluj.

Ca pandant al Falxului dacic, luptătorii mai aveau și pumnalul curbat asemănător spadei emblemă, respectiv „sica”. Dacii se foloseau de falx spre a-și croi drum prin inima unităților dușmane dotate cu armuri sau pentru respingerea atacurilor declanșate de unitățile de cavalerie ale acestora, acest fapt fiind posibil datorită lungimii falxului și al modului lui de folosire. Dacii dotați cu asemenea spade luptau în formațiuni mici, grupați în formă de triunghi cu vârful orientat înainte, adoptând această tactică deoarece aveau nevoie de spațiu pentru a-și manevra cât mai eficient armele. Folosindu-și ambele brațe în momentul utilizării armei, purtătorul unei asemenea „Coase a Morții” nu putea să poarte și scut; cel mult avea la cingătoare pumnalul încovoiat Sica. Unitățile de soldați daci și geți dotați cu Falxuri și Sica, infuzați cu unica credință în nemurire propovăduită de către Marele Preot Deceneu, mergeau fără teamă la luptă și chiar, mai departe, în *Ținutul Zalmoxian al Nemuririi*. Această religie-filosofie zalmoxiană avea să aducă faima armatei de temut a dacilor, asemănătoare întrucâtva cu *Codul Bushido* (*Calea Războinicului*), codul de conduită al războinicilor samurai din Japonia, dar și cu acel *Cod al Cavalerului Medieval* din Europa sau regulile *Castei Kșatrya* (*Casta Războinicilor*) din India. Aceste coduri sunt coduri morale care pun accentul pe cumpătare, loialitate, măiestrie în artele războiului și moarte onorabilă. Cele șapte virtuți solicitate de aceste coduri erau corectitudinea, curajul, bunăvoința, respectul, onestitatea și sinceritatea absolută, onoarea și loialitatea. Samuraiul, asemenea luptătorului dac întrucâtva, purta două săbii, una lungă (katana) și una

scurtă (wakizashi). Katana este un tip de sabie japoneză curbată cu lungimea lamei mai mare de 60 cm., cu garda de formă circulară sau pătrată și cu mânerul destul de lung pentru a putea fi ținut cu ambele mâini. Din punct de vedere istoric, ea a devenit inseparabilă de samuraiul din perioada feudală a Japoniei, și a devenit cunoscută pentru abilitatea ei de tăiere și a ascuțimii sale. Săbiile create pentru samurai reprezintă și astăzi un mister chiar și pentru știința modernă, tăișul acestora fiind aproape indestructibil. Realizarea unei astfel de săbii era un act religios, iar procesul tehnologic dura între 3 și 6 luni. Asemănător acestei arme redutabile este și iataganul, cel derivat din vechile săbii grecești, cu acea curbura specifică a sa, descendentă în josul lamei, ce-i favoriza acestuia capacitatea de retezare, dublată și de ascuțimea vârfului. Secretul ascendenței și a extinderii *Imperiului Otoman* se datorează apariției acestei arme albe, net superioară săbiilor greoaie ale cavalerilor medievali europeni.

Meșteșugarii metalurghi-fierari geto-daci au prelucrat încă de la începuturile istoriei cunoscute cu deosebită pricepere bronzul și arama, astfel că nu le-a fost greu să facă tranziție către metalurgia fierului, vădit mai complicată. Cu un inventar bogat de unelte necesare – nicovale, ciocane, clești, dălți, etc. – ei realizau o gamă variată de unelte și arme din fier. Acestea erau lucrate prin martelare, prin încălzirea la roșu și batere, până la modelarea formei obiectului dorit. Calitatea acestor produse se poate dovedi prin lipsa zgurei din piesele finite și din lipsa unor produse executate inadecvat. Duritatea și rezistența obiectelor de fier prelucrate în aceste ateliere erau asigurate prin diferite procedee de călire. Toate piesele de fier descoperite în timpul cercetărilor arheologice din așezările dacice sunt călite, ba mai mult, unele dovedesc o călire diferențiată, asigurând o duritate mai mare numai părților active ale respectivei arme sau unelte.

La luptătorul dac, Falxul dacica, așa cum l-au numit mai apoi romanii, a evoluat în urma bătăliilor în care a fost implicat, devenind din pumnal, sabie și mai apoi o veritabilă coasă a morții. Având montat un mâner lung și fiind manevrată cu ambele brațe, Falxul era folosit nu pentru împuns, ci ca și o coasă, pentru lovit și tras. În urma loviturilor sale asupra capetelor la care ajungea peste scuturi sau asupra membrelor ostașilor dușmani, rezulta retezarea acestora sau despicarea lor. Unitățile purtătoare de Falxuri erau unele de elită, pedestre, formate din oameni speciali antrenati, cu o anumită forță fizică și experiență în acest tip de “cosit”.

Multitudinea de reprezentări ale acestei arme denotă popularitatea de care se bucura în cadrul arsenalului lumii antice, dar și impactul pe care l-a avut în bătăliile pe care dacii le-au purtat. În așezările dacice din Piatra Craivii, Căpâlna, Cugir, Coțofenești, Piatra Neamț, Popești, dar și în altele s-au descoperit asemenea arme. Numărul mic de exemplare descoperite în siturile arheologice arată importanța pe care a avea, romanii oferind de multe ori la schimb echivalentul greutateii sale în aur, fiind una dintre prăzile de război favorite. Din cauza acestui fapt Falxul mai este cunoscut și ca Arma Ascunsă.

În mâinile unui luptător încercat, falxul reteza absolute orice, grație formei sale unice. Toate populațiile vecine se temeau de armata dacă. Nimic nu rezista unei lovituri năpraznice de falx: arme, armuri, scuturi, cai. Codul Zalmoxian de conduită și falxul dacic a reprezentat o pavază de temut a Regatului Dac. Armata dacă a constituit o forță de care se temeau toți vecinii, inclusiv Imperiul Roman, așa cum recunoaște și Lucanus în a sa „Pharsalia”: „*Feriți-ne, zei cerești, ca printr-un dezastru care i-ar pune în mișcare pe daci și geți, Roma să cadă, iar eu să rămân teafăr...*” (5)

Dacă falxul reprezenta marele avantaj al armatei dacice ca armă, credința Zalmoxiană care îi făcea să lupte fără frică de moarte reprezenta “motorul” acesteia. Luptătorii daci mureau cu zâmbetul pe buze. Cultul Eroului ce renunță la patimi și poftă, dedicându-se războiului, respecta percepțiile creștine înainte de creștinism. Din acest spirit nemuritor și neîngenunchiat au derivat mai târziu haiducii și căpitani de plai, personaje tragice prin destinul lor ce s-au înscris în lungul șir al eroilor neamului. Prin sacrificiul eroului se mântuia sufletul colectiv al întregului popor; sacrificiul omului pentru perenitatea neamului. „*Dacii au fost cei mai viteji și mai dreپți dintre traci*” (Dio Cassius) (4) și prin venerarea lui Zamolxis au descoperit căi nebanuite ale sufletului uman nepieritor.

Oștenii de elită ai Daciei urmau o școală cu o filozofie și o morală ce completa pregătirea militară cu cea spirituală. Preoții daci erau și comandanți de oști și luptau alături de ceilalți războinici. Ei erau cei care alfabetizau în știința nemuririi tinerii luptători cu Falxul. În primele Biserici ale neamului nostru se predica pentru libertate și nemurire, dar cu sabia încovoiată în mână. Bisericile transparente – cele sub cerul liber – erau preferatele celor zeloși. Cei foarte zeloși erau fanatici și se credeau inspirați de divinitate, fiind animați de o exaltare religioasă, excesivi de pătimiși și pravoslavnici. Aceste unități de elită constituiau doar o parte, nu cea mai numeroasă, a unei armate, posibil având un alt statut social. Posibil ca această elită să nu fi fost una aristocratică, ci o categorie specială de războinici, acei *capillati* menționați în sursele antice, proveniți din oameni liberi ce își asumau unele obligații cu caracter militar și care se aflau într-o relație de subordonare față de *pilleati*, conducătorii armatei dace.

Detășamentele de elită ale purtătorilor de falx erau formate din bărbați maturi, care se retrăgeau din viața socială și se dedicau pregătirii militare, fiind gata oricând să se sacrifice pentru țară. În prima parte a vieții se dedicau educației, familiei și vieții în comun, iar apoi se retrăgeau în munți și depuneau jurământul sacru de luptă, devenind precum lupii. Pe întreaga Columnă a lui Traian nu apar tineri soldați daci, ci doar bărbați maturi și hotărâți. Dacii nu trimeteau la luptă în aceste formațiuni de sacrificiu tineri, pentru că aceștia trebuiau să-și trăiască viața, să cunoască dragostea și să înmulțească neamul. Ascunși precum șerpii și feroci ca și lupii, dacii purtători de falx atacau când te așteptai mai puțin și luptau până la moarte. (18;19;20)

Acțiunea acestei săbii curbe devenea eficace atunci când, după lovire se trăgea arma spre înapoi – gest similar cu secerișul am putea spune, deși de cele mai multe ori nu mai era nevoie de tragere, lovitura în sine fiind de ajuns. Leziunile potențiale (tăieturi, despicături) apărute în urma luptelor cu asemenea arme depindeau de forța loviturii, de experiența celui ce folosea sabia, de unghiul de incidență, precum și de porțiunea de corp afectată. În cazul loviturilor cu amplitudine mare, intervenea forța de inerție conferită de greutatea armei, dar și a ambelor brațe ridicare spre a lovi și reteza. Acest gen de sabie presupune și un anumit gen de eroism care, combinat cu caracteristicile de excepție ale armei, poate justifica asocierea aproape exclusivă a dacilor cu Falx Dacica. Atașamentul acestor daci pentru o asemenea armă nu rezidă doar din calitatea materialului și eficacitatea formei, dar trebuie pus în legătură și cu acea detașare pe care dacii o aveau în fața morții. Cercetarea acestui filon spiritual și din perspectiva unei mentalități a războinicului dac poate oferi date suplimentare despre sabia încovoiată și ascensiunea ei meteorică în cadrul fenomenului militar antic trac. (2;3)

Falxul este arma tipică de luptă a dacilor, apărând figurată pe numeroase monumente, dar și pe monedele imperiale din secolele II și III e.n. Este plină *Columna de la Roma* (20) de

asemenea săbii, iar *Monumentul Triumfal de la Adamclisi* (1;7) are pe metopele sale sabia națională a poporului get și dac. Aceasta nu apare în mormintele căpeteniilor locale, ca ofrandă către cel decedat, pentru că era prea prețioasă ca armă și încă folosită, fiind moștenită din tată în fiu. Împăratul Traian (53-117) însuși a emis monezi pe a căror față apare scris *Provincia Dacia* și unde apare o tânără femeie – probabil *Zeîta Dacia* – ce stă pe un tron, ținând strâns în plan vertical și vizibil o sabie sicca curbă îndreptată cu vârful spre emblema Legiunii a V-a Macedonica și având la picioare un leu, simbolul Legiunii a-XIII- Gemina. Aria de răspândire a acestor monede cuprinde întregul teritoriu al provinciei Dacia, dar prin schimburile comerciale efectuate au ajuns și în provinciile învecinate precum Moesia Inferior, Moesia Superior și Pannonia Superior. Aceste monede cunoscute ca „Provincia Dacia” au fost emise pentru Filip I Arabul, dar și pentru Marcia Otacilia, Filip II Iunior, Traianus Decius, Herrenius Etruscilla, Herrenius Etruscus, Hostilianus, Trebonianus Gallus, Volusian, Aemilian, Valerian și Gallienus (11). Falxul mai apare pe un bloc de calcar, dar și într-o altă reprezentare pe o placă de marmură, ambele descoperite la *Grădiștea Muncelului* și adăpostite de *Muzeul din Deva*. Pe această placă apare numele *Legiunii romane a IV-a Flavia Felix*, gravat sub formă de săbii curbate, spre a se înțelege faima acestui tip de armă în epocă. (12)

Din cauza eficacității acestei săbii încovoiate a apărut și sinistra faimă a acesteia, pe care a dobândit-o în special în timpul celor două războaie daco-romane, cele ce au pus capăt existenței regatului dac.

În lucrarea „*Cesarii*” a lui Flavius Claudius Iulianus (împăratul Iulian Apostatul; 361-363 e.n.), există un posibil citat din „*De bello dacico*”, ce redă o caracteristică a dacilor, care ar fi fost făcută chiar de Traian: „*Voi știți, Jupiter și ceilalți zei, că primind Imperiul acesta lăncezind și slăbit din toate părțile lui, de tirania care îl macină de multă vreme înăuntru și de dese invazii din afară ale dacilor, am fost singurul care a îndrăznit să atace aceste popoare care locuiesc dincolo de Danubiu. Am subjugate chiar pe acești daci, cea mai războinică națiune de dintre neamurile ce au existat vreodată, nu numai prin virtuțile corpurilor lor, dar și prin acele învățături ale lui Zamolxis, care este la ei în cea mai mare venerație, săpată adânc în inima lor. Pentru că necrezând că mor, ci numai își schimbă locuința, merg la moarte mai veseli ca în orice altă călătorie.*” (Kaesares, I, 420).

Desemenea, despre efectele năucitoare ale atacurilor cu aceste Falxuri ne putem da seama și din citatul următor: „*A plecat la război (Traian) cu soldați încercați, care disprețuiau pe parți, dușmanii noștri, și nu se singhiseau de loviturile de săgeată ale acestora, după grozavele răni ce le-au fost pricinuite de săbiile încovoiate ale dacilor*” (Fronto, *Principia Historiae*, II (trad. în „*Izvoare privind istoria României*”, I, 1964, pag. 533) (16).

Știm că pe Columna lui Traian, în afară de sinuciderea lui Decebal, este figurată sinuciderea dacilor răniți în luptă, expuși să cadă prizonieri. Moartea era preferată în locul sclaviei. Herodot (sec. V î.e.n.), în ale sale „*Istorii*” în 9 cărți, relatează: „*Iată cum se cred nemuritori geții: ei cred că nu mor și cel care dispăre din lumea noastră se duce la zeul Zamolxis... Tot la al cincilea an ei trimit la Zamolxis un sol, tras la sorți, cu porunca să-I facă cunoscute lucrurile de care de fiecare dată au nevoie. Iată cum îl trimet pe sol. Unii din ei*

primesc poruncă să țină trei sulite, apucând de mâini și picioare pe cel ce urmează să fie trimis la Zamolxis și ridicându-l în sus, îl asvârl în sulite". Iar despre Zamolxis, care înainte de a fi zeificat a fost un muritor, spune că îi învață pe geți că „nu vor muri, ci vor merge într-un anume loc unde vor trăi pururi și vor avea parte de toate bunătățile” (Istoriai, IV, 94.05). Strabon (63 î.e.n. – 19 e.n.) completează pe Herodot cu privire la cultul lui Zamolxis, localizând peștera în care se retrage periodic în muntele sfânt Kogaionon, și menționează pe preotul Deceneu, zeificat apoi, care l-a ajutat pe Burebista să-i aducă pe geto-daci la abținerea de la vin și ascultare față de poruncile sale (Geografia, VII, 3.11.303). Platon (sec. V-IV î.e.n.), reproducând spusele unui medic trac, ucenic al lui Zamolxis, spune: „Trebuie să-i dăm îngrijire trupului, dimpreună cu sufletul... dacă acest întreg este bolnav, partea nu poate fi sănătoasă” (Charmides, 156.d). Marele nostru cercetător Mircea Eliade explică prin evoluție caracterul sacru al regalității geto-dace, relatat de Strabon, și subliniază importanța istorică a acestei căutate confuzii între uman și divin (21).

În arenele romane a apărut după războaiele cu dacii gladiatorii numiți Sicarius, care erau de origine tracă și care luptau înarmați cu sica (cuțitul curb) (14). Denumirea s-a folosit apoi și pentru haiducii începuturilor (tâlharii la drumul mare), pentru că și ei foloseau un cuțit curb care rănea grav. Purtători de sica au mai fost și zeloții, membrii unei secte evreiești, cunoscută pentru opoziția agresivă față de stăpânirea romană, dar și față de politeism (13). Ei erau numiți zeloți de la „zeal” sau „plin de zel, de râvnă, de ardoare”. Zelotul este cel care vădește zel și este râvnitor, zelator sau perseverent, plin de de ardoare. Mitologia greacă are pe *Zeul Zeus*, ca fiu al lui *Pallas-Athena* și al lui *Styx* (râul care separa *Lumea Viilor* de *Lumea Morților*. *Zeus* (Înțelepciune și Ură) împreună cu frații săi *Nike* (Victoria), *Kratos* (Puterea), și *Bia* (Forța) au fost gărzile de corp înaripate care făceau parte din suita lui *Zeus* și îi păzeau *Tronul de Domnie*. *Zeus* personifica dăruirea, emulația, era dornic de rivalitate, invidios, gelos, dar având mult zel. Englezescul „zeal” (zel) este derivat din numele lui. *Zeus* a mai fost identificat cu *Agon* (concură, concurență, conflict antagonic, antagonism) și a avut legături cu *Eris* (reprezentarea feminină a discordiei). Împreună cu *Zeus* a născut-o pe *Ate*, *Zeita Crimei*. La nunta zeiței *Tethis*, nefiind invitată, a aruncat un măr vrăjir pe care era scris cu litere de aur inscripția: „*Celei mai frumoase!*”. Acest prim *Măr al Discordiei* a făcut să apară rivalitatea dintre *Hera*, *Atena* și *Afrodita*. Romanii o numeau *Discordia*. Era sora *Zeului Războiului Ares*. Mai târziu va fi alungată din *Olimp*, muntele sfânt al zeilor.

Istoria sabiei încovoiate nu s-a oprit la începutul secolului al II-lea e.n., căci o parte însemnată a războinicilor daci au fost încorporați în structurile armatei imperiale, ducând cu ei, dacă nu arma în sine, cel puțin amintirea ferocității sale. Sabia încovoiată, element definitoriu pentru noua provincie, ca simbol al Daciei învinse, întâi temut apoi ostracizat, va fi integrat în ideologia imperială, iar de aici va pătrunde în conștiința antică drept emblemă a personalității și faimei războinice a tracilor din Balcanii de Nord și, într-un final, a dacilor. După războaiele daco-romane, datorită rezultatelor maxime date în luptă, unități dacice purtătoare de Falxuri au fost incluse în marea armată imperială și au ajuns și în alte regiuni ale Imperiului Roman. În Northumbria, acolo unde un zid uriaș de peste 100 de kilometri taie insula *Marii Britanii* în două,

despărțind *Scotia* de *Anglia*, a existat o cetate care a fost locuită de daci. Construit la marginea de nord a *Imperiului Roman* ca o pavăză împotriva barbarilor, *Zidul lui Hadrian* avea 16 forturi ridicate de-a lungul zidului. Dintre toate, cel mai mare, era cel populat de daci, *Fortul Banna* (de la Ban, Banat, Bănat), cel mai bine păstrat și cel populat și după retragerea trupelor romane și chiar după destrămarea *Imperiului Roman*. *Banna* a fost botezat *Birdoswald* de către englezi. Toate actualele așezări din apropierea zidului poartă numele vechilor forturi: *Rudchester*, *Halton Chester*, *Ebchester*, *Great Chester*, *Rochester*. Toate aceste „*Chester*” au în paranteză trecut numele vechi de „*Deva*”, nume provenind din dacicul „*Dava*”, adică „*Cetate*”, ca și în Dacia unde avem Pelendava, Sargidava, Buridava, Petrodava, Ramidava, Piroboridava, Singidava, etc. Încă prin secolul XII hrisoavele mai amintesc de un anume Radul, mare stăpân de oi din *Birdoswald*, urmaș al acelor trupe de daci cantonate aici, ce au rămas și până în zilele noastre. Fortul a fost ridicat și locuit de 1000 de soldați din *Cohors I Dacorum*, recrutați de Hadrian pe la 120-125, ca să lupte împotriva scoților, iuților și picților de la miazănoapte. Dacii au fost cei mai numeroși, dar și cei mai buni luptători de aici de la *Marele Zid*. Aici au luptat *Cohors Primae Aelia Dacorum*, *Cohors I Thracum*, *Cohors VII Thracum*, *Cohors III Thracum* și *Cohors IV Thracum*. Printre multe lucruri ciudate legate de arhitectura celor construite de daci aici trebuie să menționez „*Basilica exercitatoria*” sau „*Biserica de exerciții militare*”. Clădirile imperiale erau standard pe tot cuprinsul imperiului, dar nu există în tot *Imperiul Roman* o asemenea clădire. În această biserică cu fața îndreptată spre răsărit se antrenau ostașii, sub protecție divină. Nicăieri în lumea antică nu a mai fost descoperită o asemenea biserică dedicată antrenamentelor militare. Aici se antrena o armată sfântă, o armată a *Nemuritorilor Daci* purtători ai *Sabiei Curbate*, armata celor mai buni luptători de pe *Marele Zid*, pregătiți să-și dea viața în bătălie atât de departe de țara lor dragă. Pentru acești luptători lupta era sfântă, la fel ca și moartea. În zidul sanctuarului s-a descoperit o inscripție din anul 219 dedicată marelui „*tribun dac*” Menander, rang înalt acordat rareori unui „auxiliar”, inscripție pe care tronează o sabie dacică curbată, o sicca, o marcă a Daciei, o armă etnică a tuturor luptătorilor danubieni. Întrădevăr, este uimitor să descoperim Sicca, Falx Dacica, Arma Ascunsă, cea mai temută armă a antichității, tocmai în *Scotia*. Sabia geto-dacă era o emblemă, un simbol, un însemn important al poporului geto-dac; ca un blazon. Poate forma ei unică venea din secera bătrânului zeu Saturn (Cronos) sau din ghiara neiertătoare a Gaiei (geții fiind gaeții, fii Vulturencei), dar trebuia perpetuată și cinstită. De aceea sabia geto-dacă apare pe plăci comemoriale, pe stele funerare, pe ziduri și blocuri de piatră. Trebuie să spunem că, pe lângă piatra memorială a lui Menander, au mai fost descoperite aproape 20 de alte asemenea inscripții, cu Sicca și simbolul frunzei palmate lăsate de cohortele dacice. Niciuna nu a mai rămas la *Birdoswald*. Toate sunt ascunse prin arhive subpământene, prin beciuri nevizitabile, ca o taină ce nu se dorește a fi aflată. Arheologul scoțian Robin Birley spune despre luptătorii daci: „*Au fost strălucitori. Briliant! Atât ca luptători, ca loialitate, dar și ca civilizație. Romanii se temeau de ei. S-au temut enorm înainte de a-i cucerii, dar s-au temut chiar și după, când i-au chemat să lupte în legiunile lor. Erau luptători remarcabili. Se băteau fără teamă de moarte și mureau răsând, deoarece credeau că sufletele lor sunt nemuritoare.*”

Însuși titlul “Aelia” era o mare onoare, căci deriva din numele întreg al împăratului Hadrian, denumire care putea fi câștigată numai datorită unui serviciu militar sau cultural ieșit din comun. La început au fost trimiși în fața Zidului, într-un avanpost numit Bewcastle, ca să se bată primii cu triburile barbare. Trimiși, oarecum, la sacrificiu, la un fort aflat într-o zonă deschisă, pustie, fără zid, fără păduri, fără nimic în jur. Asta, tocmai fiindcă se cunoșteau curajul și devotamentul lor în luptă. Se credea că vor muri, însă ei n-au murit. Apoi au venit aici, la Banna, și aici au trăit până la sfârșit. Au primit pământuri, drepturi, ranguri. Au rămas pentru veșnicie acolo, în cetatea lor. Da. Au fost, fără îndoială, dintre cei mai buni luptători aduși să lupte aici, la Zidul lui Hadrian. Acestea sunt fapte, certitudini.” (9;10)

După retragerea Imperului Roman la sud de Dunăre, pentru geto-daci a urmat o perioadă destul de grea. Cum au supraviețuit trecerii tăvălugului teribil al popoarelor migratoare, creând un modus-vivendi împreună cu aceștia, nu știm. Nu avem izvoare de la ei, dar reținem cum îi numeau nemții în secolul XI – vlahi/valahi sau blaci, tot un vechi cuvânt autohton –, denumire pe care o regăsim, tot atunci (secolul XI), în *Rohonczy codex*, care ne înfățișează o *Dacie*, ca *Stat național* întins și puternic, condus de voievodul Vlad, cel ce luptă contra maghiarilor pe Tisa și contra uzilor – alți migratori – pe aliniamentul de la Rarău la Marea Neagră, cel ce primește solii occidentale sau bizantine, pentru a-i fi de ajutor contra barbarilor fără de țară (6). Au urmat domniile din Țările Române, și Marea Unire, cea care avea să împlinească un dor de milenii al poporului român, care avea să aducă unitatea tuturor românilor într-o singură vatră strămoșească.

Imaginea actuală a *Îngerului Morții* ca personaj sinistru purtător de coasă poate veni și din sentimentul de groază pe care îl aducea un luptător cu Falxul Dacic, secerător de capete și apărător de țară. Ca semn de neuitare a acestuia s-a ridicat Monumentul „*Semn Dacic*” (Sabia Dacică – Falx Daciae), creație a sculptorului Nicolae Adam, reprezentând cea mai reductibilă armă de luptă a strămoșilor noștri. Monumentul este astfel amplasat încât anunță intrarea în Orăștie, pe partea dreaptă a drumului, în sensul de mers al DN 7 dinspre Simeria către Orăștie, simbolizând totodată și poarta de intrare în inima civilizației dacice din Munții Orăștiei. Semnul dacic a fost dezvelit în vara anului 2007, cu ocazia comemorării a 1900 de ani de la moartea regelui Decebal. Dacii purtători de Falx și de steag Draco, deveniți peste timp vlahi sau blaci ne-au transmis în paginile *Codexului Rohonczy* un imn al lor și un mesaj testamentar, o deviză spre neuitare și neatârnare: „*Însetat lupt spre a birui...Dacia unită să trăiască!*” (Rohonczy Codex, 2002, V. Enăchiuc, p. 267) (6).

Cunoscută și ca *Arma ascunsă*, reductibila sabie încovoiată a geto-dacilor, alături de credința neclintită a luptătorului geto-dac ce murea cu zâmbetul pe buze, au fost elementele ce au făcut să tremure multe armate și popoare. De aceea poate stau și astăzi mărturie, în marmură sau porfir, statuile lor mândre, ridicate de către imperiul roman, spre gloria unui popor pe care l-au admirat, un popor cu oameni zeloși și nemuritori, poporul geto-dac.

BIBLIOGRAFIE:

- 1) Barbu, V. – „*Adamclisi*” – Editura Meridiane, București, 1965;
- 2) Borangic, C. -, „*Falx dacica. I. Propunere pentru o tipologie a armelor curbe dacice*”, în *Nemvs*, 1-2, 2006, p. 47-105;
- 3) Borangic, C. - „*Sica. Tipologie și funcționalitate*”, în *Nemvs*, 7-8, 2009, p. 22-73;
- 4) Drăgan, J.C. – „*Mileniul Imperial al Daciei*” – Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986;
- 5) Duff, J.D.: „*Lucan: The Civil War*” – Ed. Loeb Classics Library, London, 1928;
- 6) Enăchiuc, V. - *Rohonczy codex.*, Editura Alcor Edimpex, București, 2002;
- 7) Florescu, Fl. B. - *Monumentul de la Adamklissi Tropaeum Traiani*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, 1960;
- 8) Glodariu, I. și Iaroslavski, E. – „*Civilizația fierului la daci*”, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1979;
- 9) Lupescu, B. – „*Dacii de la capătul lumii*”, în “*Revista As*”, Nr. 842, 7 nov. 2008;
- 10) Mitrea, B– „*Sabie dacică pe un monument roman din Britania*”, în *Revista ist. Română*, IX, 1939, pag. 264-
- 11) Munteanu, M. St.- *Provincia Dacia pe monedele Romei imperiale* - Ed. Mediamira, Cluj Napoca, 2002;
- 12) 17) Rustoiu, A. - „*Thracian sica and Dacian falx. The History of a National Weapon*”, în *Dacia Felix. Studia Michaeli Bărbulescu oblata*, Cluj-Napoca, 2007, p. 67-82;
- 13) Rhoads. D.M – „*Israel in Revolutin-A Polithical History Based on The Writing of Josephus*” – Ed. Fortress, Philadelphia, 1976, pg. 6 – 74;
- 14) Russu, I.I. – „*Daco-geți în imperiul roman*”, Edit. Academiei, București, 1980;
- 15) Stahlin, O. – „*Clemens, Titus Flavius Alexandrinus*” – Publisher J.C.Hinrichs, Leipzig, 1905;
- 16) Ștefan, Ghe. – „*Izvoare privind istoria României*”, Vol. I, Academia RPR, București, 1964, pag. 533;
- 17) Tudor, Ghe.- „*Armata geto-dacă*”, Edit. Militară, București, 1986;
- 18) Vartic, A. – „*Magistrarele tehnologice ale civilizației dacice*” – Editura Basarabia, Chișinău, 1997;
- 19) Vartic, A. – „*Fierul – Piatra, Dacii – Timpul*” – Editura Basarabia, Chișinău, 1997;
- 20) Vulpe, R. – „*Columna lui Traian, monument al etnogenezei românilor*”- Editura Sport-Turism, București, 1997;
- 21) M.Eliade - „*De la Zamolxe la Gingis-Khan. Studii comparative despre Religiiile și folclorul Daciei și Europei*” - Cezar Ivănescu, Editura Humanitas, București, 1995;
- 22) Zecharia Sitchin – „*Războiul zeilor cu oamenii*” – Editura Aldo-Press, București, 1998.
- 23) Balaci, Anca – „*Mic dicționar de mitologie greacă și romană*”- Editura Mondero, București, 1992;
- 24) Kernbach, Victor – „*Dicționar de mitologie general*” - Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989;
- 25) Kun, N.A.-„*Legende și miturile Greciei Antice*”- Editura Lider, București, 2003;
- 26) Lăzărescu, George – „*Dicționar de mitologie*”- Casa Editorială Odeon, București, 1992;
- 27) Thukidides – „*Războiul Peloponeziac*” – traducere M. Jakota, Editura Casei Școalelor, București, 1941.

Legendă foto:

Foto 1, 2 – Exemplare de Falx Daciae, reconstituite;

Foto 3, 4 - Diferite exemplare de săbii dacice autentice;

Foto 5 - Falx Daciae, reconstituire;

Foto 6 – Trofee de război de pe Columna Traiană, printre care și celebrul Falx Daciae;

Foto 7 - Luptător dac înarmat cu Falx Daciae - Detaliu de pe Monumentul de la Adamclisi;

Foto 8 – Placa tribunului Menander din Britania, cu sabia emblemă geto-dacă;

Foto 9 – Blazonul *Roy de Blaquie* din „Armorialul Wijnbergen” anul 1289, atribuită de istorici ultimelor vlăstare ale dinastiei regale bulgare a Asăneștilor, ea însăși de origine valahă (geto-dacă). Ghearele Mamei Gaya Vultureanca apar aici ca reductabile arme din care pot deriva cosoarele și sica geto-dacilor.

- Foto 10 - Detaliu obrăzar coif cu Marea Pasăre-Vultureanca (Gaya). Pasărea moțată unicorn (aer, apă și pământ) ce susține Lumea (cu peștele în cioc și mistrețul în gheare) este viziunea geto - dacă asupra lumii și a divinității (detaliu de pe *Coiful princiar getic de paradă de la Peretu*).

Foto 11 – Harpie;

Foto 12 - Unitate de războinici geto-daci purtătoare de Falxuri în plină luptă (reconstituire);

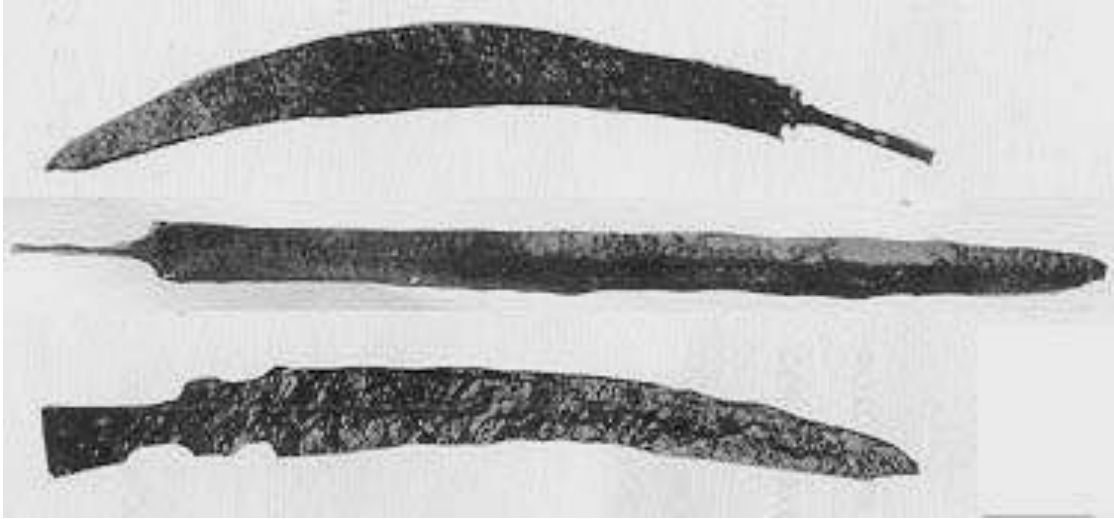
Foto 13 – Monumentul „*Sabia Dacică*” de la Orăștie.

Foto 1 - Exemplar de Falx Daciae, reconstituit;

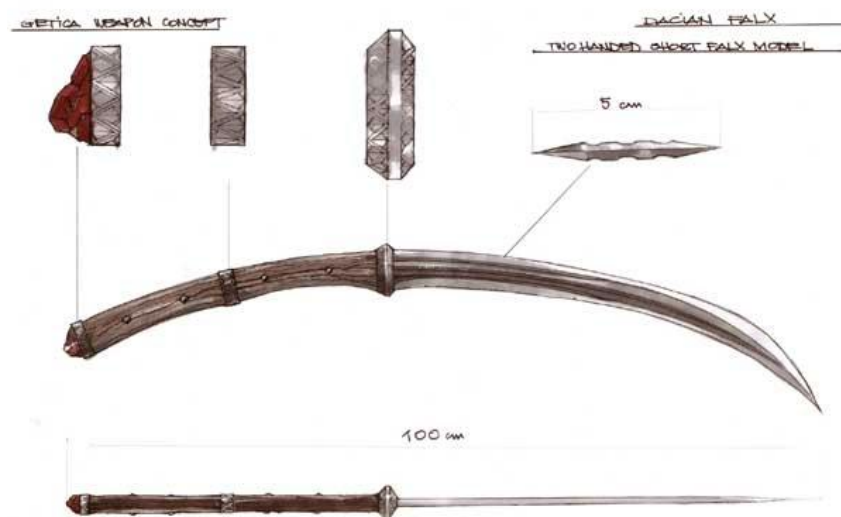
Foto 2 - Exemplar de Falx Daciae, reconstituit;

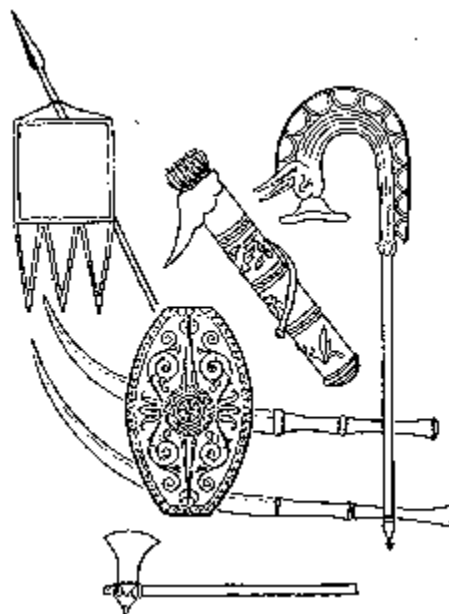
Foto 3 - Diferite exemplare de săbii dacice autentice;

Foto 4 - Diferite exemplare de săbii dacice curbe autentice;

Foto 5 - Falx Daciae, reconstituire;

Foto 6 - Trofee de război de pe Columna Traiană, printre care și celebrul Falx Daciae;

Foto 7 - Luptător dac înarmat cu Falx Daciae - Detaliu de pe Monumentul de la Adamclisi

Foto 8 – Placa tribunului Menander din Britania, cu sabia emblemă geto-dacă

Foto 9 – Blazonul *Roy de Blaquie* din „Armorialul Wijnbergen” anul 1289, atribuită de istorici ultimelor vlăstare ale dinastiei regale bulgare a Asăneștilor, ea însăși de origine valahă (geto-dacă). Ghearele Mamei Gaya Vultureanca apar aici ca redutabile arme din care au derivat la un moment dat pumnalele-cosoare și săbiile-sica ale geto-dacilor („Ghearele Ghiaurilor”).

FOTO 10 - Detaliu obrăzar coif cu Marea Pasăre-Vultureanca (Gaya). Pasărea moțată unicorn (aer, apă și pământ) ce susține Lumea (cu peștele în cioc și mistrețul în gheare) este viziunea geto - dacă asupra lumii și a divinității (detaliu de pe *Coiful princiar getic de paradă de la Peretu*). A se observa redutabilele gheare. (Sec. IV î.Ch.)

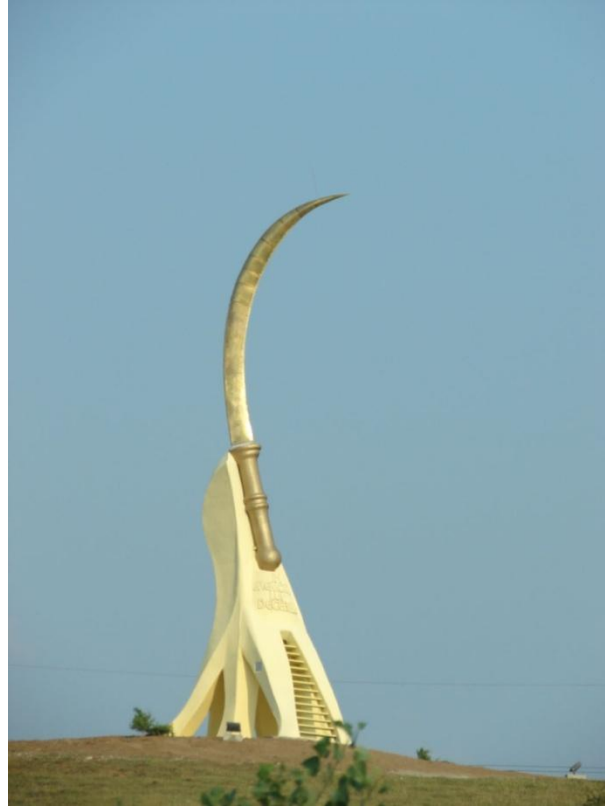

A Harpy, wings disclosed.

FOTO 11 - Harpie

Foto 12 - Unitate de războinici daci purtătoare de Falxuri în plină luptă (reconstituire);

Foto 13 - Monumentul *Sabia Dacică* de la Orăștie